

Едуин А. Абът

„О, ден и нощ, но туй е удивително необичайно!“



Нула измерения
●
ПОЙНТЛАНДИЯ

Едно измерение
—
ЛИНЛАНДИЯ

Две измерения
□
ФЛАТЛАНДИЯ

Три измерения
▣
СПЕЙСЛАНДИЯ

Превод от английски
Кънчо Кожухаров





ИЗВОРИ

- №1 Платон ▪ *Пир*
№2 Марк Аврелий ▪ *Към себе си*
№3 Леонардо да Винчи ▪ *Фрагменти*
№4 Пико дела Мирандола ▪ *Реч за достойнството на човека * За съществуващото и единното*
№5 Поучителни истории из живота на Настрадаин ходжа ▪ *Преброяване на лудите*
№6 Готфрид Лайбниц ▪ *Монадология*
№7 Гюстав Флобер ▪ *Писма до Луиз Коле*
№8 Едмунд Хусерл ▪ *Философията като строга наука*
№9 Антон Павлович Чехов ▪ *Степ*
№10 Олдъс Хъксли ▪
*Дверите на възприятието * Раят и Адът*
№11 Аристотел ▪ *Поетика*
№12 Николо Макиавели ▪ *Мандрагора*
№13 Ксенофонт ▪
*Атинската държавна уредба *
Лакедемонската държавна уредба*
№14 Едуин А. Абът ▪
Флатландия: небивалица с много измерения

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор от издателя на второто ревизирано издание (1884)9

Първа част. ТОЗИ СВЯТ

Раздел 1. За естеството на Флатландия.....	17
Раздел 2. За климата и къщите във Флатландия.....	21
Раздел 3. Относно обитателите на Флатландия.....	25
Раздел 4. Относно жените.....	31
Раздел 5. За нашите методи да се разпознаваме един друг.....	40
Раздел 6. За разпознаването чрез виждане.....	48
Раздел 7. Относно неправилните фигури.....	56
Раздел 8. За древната практика на оцветяването.....	62
Раздел 9. За Законопроекта за всеобщото оцветяване.....	67
Раздел 10. За потушаването на Хроматичния бунт.....	73
Раздел 11. Относно нашите свещеници.....	80
Раздел 12. За доктрината на нашите свещеници.....	84

Втора част.
ДРУГИ СВЕТОВЕ

- Раздел 13. **Как имах видение за Линландия**91
- Раздел 14. **Как напразно се опитах да обясня
естеството на Флатландия**99
- Раздел 15. **Относно един чужденец
от Спейсландия**.....108
- Раздел 16. **Как чужденецът напразно
се опита да ми открие с думи
тайните на Спейсландия**.....114
- Раздел 17. **Как след като напразно
похарчи словата си,
Сферата се обърна към дела**126
- Раздел 18. **Как пристигнах в Спейсландия
и какво видях там**.....130
- Раздел 19. **Как при все че Сферата ми показа
и други спейсландски мистерии,
аз продължавах да искам още и още;
и какво произтече от туй**138
- Раздел 20. **Как Сферата ме насърчи
в едно видение**.....148
- Раздел 21. **Как се опитах да преподавам
Теорията за трите измерения
на моя внук и с какъв успех**153
- Раздел 22. **Как след това опитах
да разпространя теорията
за трите измерения с други
средства и за резултата**.....157

На обитателите
на ПРОСТРАНСТВОТО ИЗОБЩО
и по-специално на Х. С.
се посвещава тази творба
от един скромен жител на Флатландия
с надеждата, че
както той беше посветен в мистериите
на ТРИТЕ измерения,
след като преди туй бе запознат
САМО С ДВЕ,
така и гражданите на тоя небесен район
ще се стремят все по- и по-високо
към тайните
на ЧЕТИРИТЕ, ПЕТТЕ И ДОРИ ШЕСТТЕ
ИЗМЕРЕНИЯ,
допринасяйки с това
за разрастването на ВЪОБРАЖЕНИЕТО
и възможното развитие
на най-редкия и превъзходен дар
на СКРОМНОСТТА
сред по-висшите раси
на ТРИМЕРНОТО ЧОВЕЧЕСТВО

ПРЕДГОВОР ОТ ИЗДАТЕЛЯ НА ВТОРОТО РЕВИЗИРАНО ИЗДАНИЕ (1884)

Ако моят беден флатландски¹ приятел бе запазил онази крепкост на ума, на която се радваше, когато започна да пише настоящите мемоари, сега нямаше да се налага да го представям в този предговор, в който той желае, първо, да изрази благодарността си към своите читатели и критици в Спейсландия, чието одобрение с неочаквана бързина наложи повторното издаване на неговия труд; второ, да се извини за някои грешки – негови и печатни (за които обаче той не е изцяло отговорен); и, трето, да разясни едно-две погрешни схващания. Той обаче вече не е онзи Квадрат², който нявга беше. Годишите, прекарани в затвора, и все по-нарастващото тегло на всеобщото недо-

¹ Доколкото Пойнтландия, Линландия, Флатландия и Спейсландия са имена на светове с нарастващ брой измерения (нула, едно, две и три), те не подлежат на превод. Иначе на български те биха изглеждали съответно така: Точкандия, Линландия, Плоскандия и Пространдия. (Всички бележки са на преводача.)

² В оригинала има заложени два непредаваеми на български език каламбура. Подписът A Square може да се разшифрова като Един Квадрат, а също и като Абът Квадратния. В добавка той навежда на асоциация със Squire – скуайър, земевладелец или, ако щете, дребен провинциален благородник, което отразява действителното социално положение на разказвача.

верие и присмехуство се съюзиха с естествения упадък на старостта, за да изтрият от ума му много мисли и идеи, а също и голяма част от терминологията, която бе усвоил по време на краткия си престой в Спейсландия. Ето защо той ме помоли да отговоря вместо него на две конкретни възражения – едното от интелектуално, а другото от нравствено естество.

Първото възражение е, че когато един флатландец гледа някоя линия, той вижда нещо, дето трябва да бъде *дебело*, а също тъй и *дълго* за окото (защото инак – ако нямаше известна дебелина – то не би било видно); и следователно, би трябвало (така твърдят) да съзнава, че неговите сънародници са не само дълги и широки, а също (макар и несъмнено в много малка степен) *дебели* или *високи*. За спейсландците това възражение е приемливо и почти неустоймо, така че когато го чух за пръв път, признавам си, не знаех що да отговоря. Но чини ми се, че отговорът на моя клет стар приятел е напълно уместен.

– Признавам – рече той, щом му споменах за туй възражение, – признавам правдивостта на фактите, изтъкнати от вашия критик, ала отхвърлям заключенията му. Вярно е, че всъщност ние във Флатландия имаме и трето неосъзнавано измерение, наречено „височина“, но също тъй вярно е, че вие в Спейсландия имате четвърто неосъзнавано измерение, което в настоящия момент не се нарича никак, но което аз ще назова „свръхвисочина“. Ние обаче можем да осъзнаем нашата „височина“ не повече, отколкото вие вашата „свръхвисочина“. Дори и аз – който съм бил в Спейсландия и

имах привилегията в продължение на двадесет и четири часа да разбирам значението на „височината“, – дори и аз сега не съм в състояние да я проумея, нито пък да я доловя чрез чувството за зрение или посредством какъвто и да било разумен процес; мога да я приема единствено чрез вяра.

Причината е очевидна. Измерението предполага посока, предполага измерване, предполага да има по-голямо и по-малко. Е, всички наши линии са *еднакво и безкрайно малко* дебели (или, ако ви харесва, високи); съответно в тях няма нищо, което да води умовете ни към концепцията за това измерение. Никакъв „фин микрометър“ – както ми бе предложено от един много сприхав спейсландски критик – не би ни помогнал; защото не бихме знаели *какво да измерваме, нито в каква посока*. Когато ние виждаме някоя линия, възприемаме нещо, което е дълго и *ярко*; *яркостта*, също като дължината, е необходима за съществуването на една линия; ако яркостта изчезне, линията угасва. Ето защо всичките ми флатландски приятели – колчем им заговоря за несъзнаваното измерение, което някак си се вижда в една линия – казват: „Аа, ти имаш предвид *яркостта*“, а щом им отвърна: „Не, имам предвид истинско измерение“, веднага ми се сопват: „Тогава го измери или ни кажи в коя посока се намира“, с което ми затварят устата, тъй като не мога да сторя ни едното, ни другото. Дори вчера, когато Главният кръг (с други думи нашият Върховен свещенослужител) дойде на инспекция в държавния затвор и ми направи седмото си поред годишно посе-

щение, и когато за седми път ми зададе въпроса дали съм започнал да се оправям, аз се опитах да му докажа, че той е „висок“ по същия начин, както е дълъг и широк, при все че не го знае. И какъв бе отговорът му?

– Ти казваш, че съм бил „висок“; измери моята „висок-ина“ и ще ти повярвам.

Какво можех да направя? Можех ли да отвърна на предизвикателството му? Аз бях сразен, а той напусна килията триумфиращ.

Странно ли ти се вижда туй? Тогава се постави в подобно положение. Представи си, че някой от Четвъртото измерение, който е благоволил да ви посети, каже:

– Щом отворите очи, вие виждате една Равнина (която има две измерения) и *заклучавате*, че зад нея се крие Обем (което прави три измерения), ала в действителност вие виждате също (макар да не го осъзнавате) и Четвърто измерение, което не е нито цвят, нито яркост, нито нещо подобно, а истинско измерение, при все че аз не мога да ви посоча неговото направление, нито пък вие можете по някакъв начин да го измерите.

Какво ще кажете на подобен посетител? Няма ли да го хвърлите в затвора? Е, моята съдба беше тъкмо такава; и за нас, флатландците, е също тъй естествено да затворим някой Квадрат, който проповядва Третото измерение, както би било за вас, спейсландците, да хвърлите зад решетките някой Куб, който проповядва четвъртото измерение. Уви, колко силна е семейната прилика между заслепеното и наказващо човечество във всички измерения! Точки, Линии, Квадрати, Кубове,

Сврѣхкубове¹ – всички ние сме склонни да правим едни и същи грешки, всички сме истински роби на предразсъдъците на съответното измерение, както е казал един от вашите спейсландски поети:

*Едно докосване на Майката-природа
сродява всички светове.*

[Забележка: Авторът желае да добавя, че погрешните схващания по този въпрос на някои от неговите критици са го подтикнали да вмъкне в диалога си със Сферата отделни коментари, които се отнасят до въпросната тема и които по-рано е пропуснал като скучни и ненужни.]

По този пункт доводите на Квадрата ми се виждат непохватими. Ще ми се да можех да кажа, че и отговорът му на второто (или нравственото) възражение е също тъй ясен и непровержим. Обвиниха го, че бил женомразец; и тъй като това обвинение бе яростно подкрепяно от ония, които Природата е постановила да съставляват малко по-голямата половина от спейсландската раса, бих желал да го отхвърля, доколкото съм в състояние да го сторя честно. Само че Квадратът е тъй непривикнал към използването на нравствената терминология на Спейсландия, че аз бих постъпил несправедливо спрямо него, ако буквално преведа онуй, що изрече в защита срещу тази нападка. Поради това в качеството си на негов преводач и обоб-

¹ Абът нарича така тесарактите – кубовете с четири измерения.

щител смятам, че през седемте години затворничество той самият е изменил възгледите си както по отношение на жените, така и по отношение на Равнобедрените или низшите класи. Понастоящем лично той клони към мнението на Сферата, че Правите линии в много важни отношения стоят по-горе от Кръговете. Но пишейки като историк, той се самоидентифицира (може би в прекомерна степен) с възгледите, които са общоприети сред флатландските и (както го информираха) дори спейсландските историци, по страниците на чиито трудове (до съвсем скоро) съдбата на жените и на човешките маси рядко биваше считана достойна за споменаване – и никога за щателно обсъждане.

В един още по-неясен откъс той изказва желание да отхвърли Кръговете или аристократични наклонности, които някои критици естествено му приписват. Отдавайки дължимото на интелектуалната мощ, с която някои Кръгове от много поколения поддържат превъзходството си над неизброимото множество на своите сънародници, той вярва, че фактите от Флатландия говорят сами за себе си, без да става нужда той да ги коментира, като обявяват, че революциите не могат вечно да бъдат потискани с убийства и че обричайки Кръговете на неплодовитост, Природата ги е проклела на окончателен провал: „с оглед на което – казва той – аз виждам изпълнението на великия закон на всички светове: че докато мъдростта на Човека си въобразява, че върши едно, мъдростта на Природата я принуждава да върши друго, съвсем различно и далеч по-добро нещо.“ Що се отнася до останалото,

той умолява своите читатели да не очакват, че всички дребни подробности от всекидневния живот във Флатландия трябва да отговарят на някакви други подробности в Спейсландия; освен това се надява, че като цяло творбата му ще се окаже както навеждаща на размисли, така и забавна за тия спейсландци с умерени и скромни умове, които – говорейки за онова, що има най-голямо значение, ала не се научава от опит – са склонни да кажат, от една страна: „Това не може да бъде“, а от друга: „Трябва да е точно тъй и ние знаем всичко за него.“